

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A lutheránus és az asszonyember.

Szent Pál apostol a korintusbeliekhez írt első levelében tudvalevőleg nem valami lelkes ajánlója a házasság intézményének. Ő csak a paráznság elkerülése miatt tartja szükségesnek, hogy minden férfúnak tulajdon felesége legyen, és minden asszonynak tulajdon férje. De egyébként azt tanítja, hogy jó a férfúnak asszonyt nem illetni, és azt szeretné, ha minden ember úgy volna, mint ő maga, vagyis ha házastárs nélkül élne. Azért mondja a nem házasoknak és az özvegyasszonyoknak, hogy jó nekik, ha úgy maradhatnak, mint ő. „De ha magokat meg nem tartóztathatják, házasságban éljenek: mert jobb házasságban élni, mint égni“ (7. rész 9. vers). A nagy apostol mindvégig megtartóztatta magát, és így találóan zengi róla egy lakodalmi vers, hogy:

Nem vala szent Pálnak soha felesége,
A Krisztus kereszte volt gyönyörűsége,
Ugyan a Krisztus lett az ő öröksége,
Megadatott neki fényes dicsősége.

(Erdélyi J.: Népd. és mondák I, 115.)

A Szent Pál tanítása nyomán kialakult kath. egyházi felfogás „Sacramentomnak, Istentől rendelt Szentségek“ (Pázmány) tartja ugyan a házasságot, és természetesen igen nagyra becsüli a tisztas családi életet, de azért nem mond ellent a korinthusiakhoz intézett levél ama sorainak, melyek a hajadonoknak azt tanácsolják, hogy „jó az embernek úgy maradni“, mert aki házasság nélkül van, arra visel gondot, ami az Úr, a házasok pedig az Úrnak való kedveskedés helyett inkább egymás kedvét keresik. Vagy hogy Pázmány fogalmazásában ismertessem a kath. egyház felfogását a házasságról: „... hisszük és valljuk, a' mit Szent Pál tanít; hogy a' ki meg-házasodik, nem vétkezik, a' ki Leányát Férjnek adgya, jól tselekeszi“ (Kalauz 1766-i kiad. 1053), mindamelllett „a' Házasságra nem kötelez Isten mindeneket: hanem a' Házasság-nélkül-való állapot kedves Isten-előtt“ (uo. 1056). Házasság nélkül élnek ma is a róm. kath. papok meg a férfi- és a női szerzetesrendek tagjai, kik magukra nézve éppenúgy kizárják az élet szükségletei közül a házasságot, mint az a régi rigmus, mely azt vallja: „Étel, ital, álom: szükséges e három az emberi életre“.

Szent Pál tanításával és a katolikusok véleményével merőben ellenkezik Luther és a lutheránusok nézete a házasságról. Szerintük a házasság az első szentség, mert: „Szerzé ezt előszer paradicsomban, / Az Úristen teremtésében, / Férfiat, asszonyembert egy társaságban, / Egyakarú egyenlő szeretetben“ (RMKT. VII, 184), vagy „Isten az embert lám mikor teremté, / Az férfiú mellé ottan társot szerze, / Nem jönak mondá, egyedül ha lenne“ (uo. II, 166). A szent házasság — mondja Magyar István — az Istennek oly szent szerzése, mely „forrása volna minden dicséretre való ionac. Mert ebből szaporodnac rendel egy mas vtan az emberi nemzet, ezből szarmaznanac az böltsek, io feiedelmek, erős vitezec, és minden rendbeli emberek, s-az mennyei karis innet telnac be“ (Az orsz. való sok roml. okairól. RMKönyvtár XXVII, 218). A XVI—XVII. század protestáns versszerzői közül többen nagy buzgósággal magasztalják az Istennek tetsző házasságot. Néha tréfás, rendszerint azonban igen komoly és csaknem mindig módfelett száraz, didaxissal megtömött verses fejtegetéseikben az akkori oktató költészetnek valósággal új ága hajtott ki: a jellegzetesen protestáns házassági énekek, melyeknek késő utódai, mint házasi életet dicsérgető lakodalmi rigmusok, vőfélyköszöntők ma is élnek. Csak a hangja más és a verselése gördülékenyebb, de tartalomra nem sokban különbözik a régiek házassági énekeitől. Mátyási egy lakodalmi versének következő részlete a Semminél több valamiben (1794, 9. l.):

A' szent Házasságot az Isten szerzette,
 Midőn Ádám Úrral Évát el-vétette.
 Jó tehát, mert azt-is helyesnek találta,
 Mikor teremtése rendit meg-vizsgálta.
 Nem tsak szabad dolog, nem tsak tisztességes,
Hanem a' természet tzéljára szükséges,

vagy akár ez a mai, állítólag népi eredetű epithalamium:

A szent házasságot maga Isten szerzé,
 Maga Isten adta Évát Ádám mellé,
 Hogy légyen hű társa örömbe és bajba.
 Mint ezt Mózes könyve hűn elénkbe adja.
 Boldog is az, kinek van hű felesége,
 Mert a jó feleség a ház ékessége,
 Vig öröm és áldás száll vele a házba,
 S kivirágzik szépen a boldogság fája.
 A rideg legénynek unalmas az élet.
 Nincs, kivel megössza, hogyha kedve éled.
 Nincs, ki édes csókkal kedvesének mondja,
 Nincs, ki vigasztalja, ha meggyül a gondja.

(Győr vidéke. Nyr. XIX, 332—3.)

Luther nemcsak feltétlenül szükségesnek véli a házasságot minden arra való ember számára, hanem csak a házaseletet tekinti az egyedüli erkölcsös életformának, és e tanításának gyakorlati következményeképen maga is megházasodott. Mélán írja tehát róla a hitvitázó nádor, gróf Esterházy Miklós: „Luther Márton is az büjtöléstől felszabadítván az embereket, az házasságot parancsolatnak tartotta és minden renden való embernek szükségesnek ítélte“ (Toldy F.: Gr. Esterházy M. munkái. Újabb Nemz. Könyvt. I, 151.). Természetes, hogy Esterházy vagy kortársa, Pázmány Péter sem hagyja észrevétel nélkül Luthernek szóval vallott és tettel megerősített felfogását a házasságról: „Nem tsak Luther, de az Augustai Confesionisták. Concordiája-is azt taníttya; hogy A' Házasságra minden ember köteles, Természet törvényével. Sőt azt vítattya Luther, hogy *úgy nem lehet a' Férfiu és Asszony egy-más-nélkül, mint étel-ital-álom-nélkül* . . . Az-is Luther szava; hogy A' melly ember Felesége dertzés, a' helyébe Szolgáló-leányához nyúllyon“ (Kalauz 1054). Veresmarti Mihály, a protestáns prédikátorból lett bátai apátúr szintén felrója, hogy: „ . . . a' *Feleséggel-való lakást* Luther szinte *olly szükségesnek mongya vala, mint az ételt, italt, nyugodalmat*“ (Tanáchkozás, 1640, 10. l.). Máskor ismét ilyen lúggal mosogatja fejét hitbeli ellenfelének: „Luther azt szokta mondani, hogy az *Asszony-ember szükségesb az ételnél, italnál, és az aluvásnál-is*. És hogy Szabad a' Szolgálóval élni, ha magát a' Gazda-asszony [= feleség] kezdené vonyogatni“ (uo. 117.). Káldi György meg a lutheránusoknak veti a szemökre, hogy *olly szükségesnek mondván az ő fő Mesterek Luther a' meg-házasodást, mely szükséges az étel és az ital*“ (Istennek szent akarattya 1681, 60. l.).

Az ételt, italt és az asszonyembert valóban sokra becsülte a szenteknél jóval földiebben gondolkodó, áradó életkedvű Luther, akit Káldi vádja szerint „a' bor' és a' testi szabadság ugratott-ki a'Kápából“ (Vasárn. való préd. 1631, 308.), mert amint Esterházy állítja róla, „jól megtölt piros pozsgás testtel bírván, . . . igen súlyos dolognak tartotta a test és vér ellen való tusakodást“ (i. m. 16.). Luther különben nem is titkolta, hogy kedvét leli a testi élet örömeinek élvezetében, „Ich fresse wie ein Böhme, und saufe wie ein Deutscher; das sey Gott gedanckt“, írja egy ízben feleségének a nyers szavú, de őszinte beszédű reformátor. Ami pedig az asszonyemberek iránt érzett vonzalmát illeti, arra nézve azt állítja a fentebb idézett apátúr, hogy: „Luther ill'en értelem-szerént-való Szerelem verset írt Németül: *Semmi szerelmetesb e' földön ninchen, az Asszony em-*

berek szeretetnél, a' kinek abban része lehet" (i. m. 143.). Egy másik általánosan ismert versében még a bor, az asszony és az ének szeretetét hirdeti Luther, írván róluk:

*Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang,
Der bleibt ein Narr sein Lebelang.*

Vagyis amint egy régebbi magyar fordítás mondja:

*Ki a Fejér-személyeket — a jó bort és az Éneket
Nem szereti, — az szüntelen bolond marad holtig.* Amen.

(Erdélyi Irod. Szemle VI, 292.)

De azt hiszem fölösleges tovább szaporítanom az idevágó adatokat. Hiszen már a felsoroltak is eléggé bizonyítják, hogy eleink hol komolyan, hol tréfásan, javalva is, rosszalva is igen gyakran emlegették, mennyire nélkülözhetetlenek vélik Luther és a lutheránusok a házasságot, és milyen szükségesnek tartják az asszonyembert. Addig-addig mondogatták, hogy végtére szokásmondás vált belőle. Szólásként való használatával 1706-ban találkozunk Károlyi Sándorné Barkóczy Krisztína egyik levelének a következő helyén: „En édesem — írja férjének a nagyasszony — valóban várom Kegyelmed akarátját, ki leszen már Ötvös Miklós helyett, mert *oly szükséges mint lutheránusnak az asszonyember*, ki nélkül épen nem lehet“ (Géresi: KárCsalOklt. V, 505.).

Csefkó Gyula.

Vadász babonák.

Csodálatos, hogy mily kevés vadász-babonát ismerünk, a *Lakatos* munkája pl. mindössze csak 16-ot hoz fel. Pedig igen érdekes volna minél teljesebb ismeretük, mert közöttük kell keresnünk a régi magyarság fegyver- és harci babonáinak* törmelékeit. . . Vége a vadászszerencsének, ha valaki „hová megy“ kérdéssel üdvözli, ha szerencsét kívánnak neki, ha pappal, vén asszonnyal, éneklő vak koldússal, sánta emberrel, keresztben futó

* V. ö. Fom mög a fecskefiat, ázsd e a körösztutba akárhun, tizednap mulva ázsd fő; osztán tanász hejjötte ek körösztöt, hordozd aszt magadná: soha mög nem lühetnek fegyverre. (Szeged, Nyr. 3: 368.) A szentgyörgynap előtt fogott kígyó fejét ezüstpénzzel leszeli, szájába egy szem babot helyeznek, s ezt a kígyófejjel együtt a ház eresze alá ültetik. Aki ezen megnőtt bab virágát vagy levelét zsebében hordja, azt nem fogja a puska-golyó. (Gönczi: Göcsej 219.) De azt sem, aki Márk napján napfelkelte előtt ásott egérfarkfünek gyökerét hét egymásután következő újholdvasárnap a templomba viszi s azután a zsebében hordja. (U. o. 252.) Keress büdösbankát, völdd ki a nyelvit, oszt közsd a jobb karod alá, senki le nem gyözhet a harcba, (Szeged, Nyr. 3: 424.) stb.